

Чланак примљен 22. фебруара 2019.

Чланак прихваћен 16. маја 2019.

БОГДАН ЂАКОВИЋ*

Универзитет у Новом Саду

Академија уметности

Немања Совтић, *Несврстани хуманизам Рудолфа Бручија: композитор и друштво самоуправног социјализма*, Матица српска, Нови Сад, 2017.

Аутор ове студије нуди другачији приступ у односу на постојећу не превише обимну литературу о композитору, академику Рудолфу Бручију, јер је по његовом мишљењу „музикологија у међувремену постала хетерогена, фрагментарна и флуидна, те, као полигон за разноврсне и умрежене интерпретативне стратегије, сензибилна за теоријску нијансу.“ Такав ‘разбокорен’ однос према Бручијевој композиторској грађи, али и истовремено, једнако дубински анализираној друштвено-одговорној делатности аутора, као и свим важним елементима перцепције његовог дела у одређеном историјском времену, резултирао је импресивним монографским текстом ‘друге врсте’ који апсолутно фасцинира сложености и дубином погледа, чак и тада када постаје ‘претврд’ и у извесном смислу задојен нужношћу ка сложеним мисаоно-језичким конструктима, мање спонтан и лак за читање. Изнад свега, Немања Совтић суверено демонстрира своју натпросечну музиколошку обавештеност у огромном броју професионалних смерова. Та, по његовим речима „преговарачка позиција“ са дијалектиком Бручијевог мишљења и певања довела је до својеврсног узбудљивог паралелизма између Бручијеве ауторске индивидуације на подручју музиколошког погледа и индивидуације самог писца – Немање Совтића. Тиме је недвосмислено сам музиколошки рад достигао аутономну позицију/катоорију/вредност анализираниог композиторског узорка и његове укупне друштвено-уметничке појавности.

У уводном делу *Јошне-аутор између сећања и рецепције*, Совтић кроз четири потпоглавља образлаже свој избор теме и методологију рада на њој. У потпоглављу *Damnatio memoriae?*, он нас упознаје са стањем заборава који је прекрио личност Рудолфа Бручија чије је деловање предмет Совтићевог истраживања, као својевремено високо цењеног и наградама овечаног домаћег ствараоца савремених композиторских тенденција у XX веку и једне од друштвенополитички најутицајнијих личности у области музичке културе СФР Југославије. Ипак, са распадом те државе и престанком Бручијевих многоструких активности почев од оних у установама културе државног карактера, започело је и његово потискивање из сфере концертног и, уопште, музичког живота, због чега смо данас сведоци готово потпуног маргинализовања његовог

---

* Ауторова контакт адреса: bogdandj@eunet.rs

композиторског опуса и његових друштвених заслуга у области света наше музике. Као одређујући узрок тог стања Совтић с правом истиче „ревизионистичк[у] демонизациј[у], с једне, односно носталгичарск[у] апологиј[у] с друге стране, као супротстављен[е] културама сећања на социјализам”, при чему аутор узима у обзир сву сложеност и једног и другог дискурса.

О референцама типа сећања о Бручију, пак, на основу којих се може поближе говорити о Бручијевим личним и професионалним контактима, Совтић посебно пише у другом потпоглављу – *Екскурс: сећања, митови, анегдоте*, да би у трећем, *Екскурс: носталгија, ревизионизам и ‘грађански рат’ сећања*, размотрио природу ових категорија у светлу друштвеног, политичког, моралног и вредносног устројства Западне, Источне и Југоисточне Европе, при томе се усредсређујући на постјугословенски регион. Садржином овог потпоглавља аутор заправо поставља Бручија у одговарајуће – транзиционо! – друштвено окружење, које предочава на критички веома изоштрени начин, а схватајући га у смислу неопходне основе за свестрано и правилно разумевање феномена Бручи. као и за методологију свог музиколошког тумачења. Совтић следи критеријуме Фукоове дефиниције аутора, које ће испунити тиме што: приступа анализи саме Бручијеве музике трагајући за њеним заједничким, оличујућим стилским елементима, као и њиховим изворима/подстицајима и њиховом развоју у оквиру Бручијевог стваралаштва; испитује степен сагласности између композиторских аутопоетичких/теоријских ставова и филозофско-естетичких поставки ‘његовог’ друштва; тумачи и процењује значење, смисао и вредност композиторског опуса у одговарајућем друштвеном окружењу.

У складу са објашњеном методологијом, Совтић у поглављу *Аутор као стилско јединство* даје музиколошки изванредно функционализовану музичку анализу великог броја дела свих жанрова којима се Бручи бавио, а које је аутор студије систематизовао у осам области, свакој посветивши посебно потпоглавље: 1. Опере и балети; 2. Кантате и ораторијуми; 3. Соло песма; 4. Оркестарска музика; 5. Концертантна дела; 6. Гудачки квартети и већи камерни састави; 7. Камерна и солистичка музика; 8. Музика за хармонику. У следећем потпоглављу – 9. Параметри музичког израза/конструкције – Совтић је указао на показатеље стилског јединства Бручијеве музике, а објаснио их и аргументовао из угла следећих параметара: 1) Форме и жанрови; 2) Мелодија; 3) Ритам и метар; 4) Хармонија; 5) Фактура; 6) Боја и оркестрација; 7) Третман текста.

У завршном потпоглављу, 11. *Домети стилске анализе*, аутор врши стилску идентификацију Бручијевих дела у „[пресецима] између [њих као] анализираних предмета и аналитичког средства (стилског модела)”, а уз „проверу” те идентификације у Бручијевој аутопоетици и његовом „друштвеном бићу”. Ту врсту истраживања Совтић започиње у наредном поглављу *Аутор као поље појмовне/теоријске кохеренције*. Најпре анализира Бручијев аутобиографски дискурс који обухвата композиторово сећања на важне личности и догађаје, али обухвата и Бручијева размишљања и његове критичке исказе о стању у савременој музичкој култури.

Разлажући питања естетике „ангажованог израза савремености” у потпоглављу *Хумано дело и равнотежа у научно-техничкој цивилизацији*, Совтић истиче да Бручијева хуманистичка мисао „ослонце тражи” не „на позицијама социјалистичког реализма”, него „у ‘великим и вечним питањима људске егзистенције’, а што је по

Совтићевом налазу посебно уочљиво у Бручијевим операма, где „хуманистичка мисао развија утопијске и дистопијске елементе одбијајући да се препусти егзистенцијалистичком осећању апсурдности или античкој слици трагичне судбине.” У наставку Совтић одлично закључује како је према Бручију „хумано музичко дело, засновано на равнотежи између рационално-конструктивистичког и емоционално-поетског захтева, могло бити инвестирано у равнотежно стање друштвеног поља, ако је било способно да оствари комуникацију и пренесе поруку.“

У три поглавља (*Самоуправљање као нулта институција*, *(Н)и–(н)и несврстаност*, и *Несврстани модалитети културе*) Совтић рашчлањава „политичке територијализације” које су у „случају Бручи” пристигле из праксе југословенског самоуправног социјализма, политике несврстаности, те њоме условљене и дефинисане културне политике. У том контексту, он заокружује своју теоријску интерпретацију Бручија у смислу композиторове синтагме „несврстани хуманизам” која „опојмљује пресецање естетског и политичког флукса у стваралачкој пракси Рудолфа Бручија посматраној као конзистентан ауторски опус”.

У овом опсежном раду Совтић је обрадио једну данас друштвено непопуларну тему на изузетно успешан начин, којим је са професионалним дигнитетом избегао клише и претежне симплификације у тумачењу и доживљају политички ангажованог композитора. Ова студија је, дакле, смела у избору теме, доследна у непристрасности њене проблематизације, методолошки конзистентна у свим елементима научне ‘вертикале’ – од постављања тезе, преко доказног поступка, до извођења закључака. Основно интердисциплинарно гледиште се у овом раду спроводи између стваралачког и друштвеног ауторског ‘бића’ Рудолфа Бручија, у којем његова музика поставља данашњој музикологији једну од најсложенијих ‘замки’: транзициону позицију композитора који је свој опус остварио корелацијом свог естетског и друштвено-политичког бића аутентично припадајућег социјалистичком самоуправном и несврстаном југословенском окружењу. Немања Совтић је супериорно избегао ту ‘замку’ и комплексан аспект Бручијевог стваралаштва рашчланио и објаснио једном нестандартном, недогматском, професионално убедљиво вођеном и аргументованом, интердисциплинарно промишљеном и обликованом расправом о Бручијевом *несврстаном хуманизму*. Своје излагање је артикулисао прецизним и разуђеним језиком, у оквиру којег је уочљиво настојао да помери границе наше аналитичке и стручне терминологије.